

КАТЕГОРІАЛЬНІ ОЗНАКИ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ

Фразеологічна одиниця має свої, притаманні тільки їй категоріальні ознаки, які в сукупності дозволяють, з одного боку, виокремити її в самостійну частину мови, а з іншого, відмежувати від інших. На думку В. В. Виноградова такими ознаками фразеологізмів є: лексичне значення, компонентний склад, наявність граматичних категорій [3, с. 28]. Лексичне значення фразеологізму та граматичні категорії складають його зміст, тобто понятійне ядро, а компонентний склад – його форму.

Важливою ознакою фразеологізмів є метафоричність, образність. Фразеологічні одиниці з'являються в мові не стільки для позначення предметів, ознак, дій, скільки для їх емоційно-образної характеристики. Як засоби вторинної номінації, вони утворюються шляхом переосмислення значення вільних словосполучень, метафоричного та метонімічного перенесень. Створення ефекту образності досягається й завдяки використанню порівняння. Часткове чи повне переосмислення значень компонентів фразеологічних одиниць є необхідною умовою їх образності. Саме тому образність вважають характерною рисою більшості фразеологізмів [1, с. 32; 2, с. 17; 4, с. 12].

Важливість образного характеру фразеологічної одиниці полягає в тому, що ця ознака знаходиться в основі всіх інших її виражальних якостей: емоційності, оцінності, експресивності, стилістичного забарвлення. Емоційні характеристики фразеологізмів пов'язують, насамперед, із виявом суб'єктивно-модальної інтенції мовця [1, с. 37], його комунікативним наміром висловити своє ставлення до певного фрагмента дійсності. У зв'язку з цим говорять про існування комунікативної функції фразеологізмів та їх комунікативного призначення [6, с. 54].

Оцінність фразеологічної одиниці пов'язана з емоційністю та вважається її похідною. Зазвичай фразеологізми розподіляють на дві групи: позитивно-оцінні, що виражають схвалення, повагу, захоплення; негативно-оцінні, за допомогою яких висловлюють іронію, презирство, зневагу тощо. У зв'язку з цим наголошують на превалюванні кваліфікативної функції фразеологізму над номінативною [6, с. 55].

Стилістичне забарвлення фразеологізмів здебільшого зумовлює їх закріплення за певним стилем мовлення. Функціонально закріплені фразеологізми є стилістично неоднорідними. Вони відрізняються ступенем експресивності та виразності. Існують також і нейтральні фразеологічні одиниці, які входять до фонду загальноживаної

фразеології та вважаються такими, що позбавлені образності, емоційності та оцінного значення.

Відтворюваність як релевантна ознака фразеологізму полягає не в можливості його творення у процесі мовлення, а у здатності отримувати та користуватися ним носіями мови у готовому вигляді [1, с. 30]. Поєднання слів, які складають фразеологічну одиницю, закріплено мовною традицією певної лінгвокультурної спільноти. Отже, фразеологізми є відносно сталими одиницями мовної системи, які актуалізуються у мовленні практично без новоутворень. Проте на сьогоднішній день деякі науковці вказують, що відтворюваність не є категоріальною ознакою фразеологічних одиниць, оскільки нею володіють і слова, і словосполучення, і речення різних типів [4, с. 15; 6, с. 57].

Нечітко визначеним у сучасній лінгвістиці є також поняття ідіоматичності фразеологізму. Зазвичай його поєднують із цілісністю значення, його переосмисленням, змістовою нерозкладністю [2, с. 21]. Значення фразеологічних одиниць є певною мірою вмотивованим. Послаблення мотивації призводить до його більшої ідіоматичності, відповідно відбувається лексикалізація синтаксичної одиниці та з'являється нова семантична єдність [5, с. 36].

Література

1. Алефіренко М. Ф. Теоретичні питання фразеології. Харків : Вища школа, 1987. 133 с.
2. Амосова Н. Н. Основы английской фразеологии. Л. : Наука, 1963. 208 с.
3. Виноградов В. В. Основные понятия русской фразеологии как лингвистической дисциплины. М. : Наука, 1945. 358 с.
4. Скрипник Л. Г. Фразеологія української мови. К. : Наукова думка, 1973. 280 с.
5. Смит Л. П. Фразеология английского языка / [пер. с англ. А. С. Игнатъева]. М. : Учпедгиз, 1959. 208 с.
6. Южченко В. Д. Народження та життя фразеологізму. К. : Рад. школа, 1988. 144 с.